

Іванова Інна Леонідівна,

Коршенко Анатолій Євгенович

Харківський національний університет внутрішніх справ (Харків, Україна)

САМОСТІЙНА РОБОТА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ КУРСАНТІВ

Анотація. У статті розглядається питання самостійної роботи курсантів як важливого компонента формування іншомовної комунікативної компетенції сучасних правоохоронців. Аналізуються точки зору науковців стосовно проблематики самостійної роботи з іноземної мови. Висвітлюються форми та методи ефективної організації самостійної роботи. Наводяться результати дослідження у контексті відношення курсантів до самостійної навчальної діяльності. Ключові слова: навчальна діяльність, самостійна робота, знання, уміння, навички, самоконтроль, інноваційні технології, іншомовна комунікативна компетенція.

САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК СРЕДСТВО РАЗВИТИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ КУРСАНТОВ

Аннотация. В статье рассматривается вопрос самостоятельной работы курсантов как важного компонента формирования иноязычной коммуникативной компетенции современных правоохранителей. Анализируются точки зрения ученых относительно проблематики самостоятельной работы по иностранному языку. Освещаются формы и методы эффективной организации самостоятельной работы. Приводятся результаты исследования в контексте отношения курсантов к самостоятельной учебной деятельности. Ключевые слова: учебная деятельность, самостоятельная работа, знания, умения, навыки, самоконтроль, инновационные технологии, иноязычная коммуникативная компетенция.

INDEPENDENT WORK AS A MEANS OF DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE OF CADETS

Abstraction. The article considers the issue of independent work of cadets as an important component of the development of foreign language communicative competence of modern law enforcers. The viewpoints of scholars concerning the problems of independent work in a foreign language are analyzed. Forms and methods of effective organization of independent work are covered. The results of the research in the context of the attitude of cadets to independent educational activity are given. Keywords: educational activity, independent work, knowledge, skills, abilities, self-control, innovative technologies, foreign language communicative competence.

Підготовка фахівців в галузі правоохоронної діяльності передбачає вивчення іноземної мови. Сучасний правоохоронець має бути здатним до роботи з іноземцями, тому формування іншомовної комунікативної компетенції як складові професійної компетентності є важливим завданням в процесі навчання. Для того, щоб адекватно реагувати в різних ситуаціях, потрібно не лише розуміти та відтворювати іноземну мову, але й здійснювати це з урахуванням соціолінгвістичних особливостей реального життя. Комунікативна компетенція розглядається багатьма вітчизняними та зарубіжними дослідниками як спроможність до усного чи письмового спілкування, користуючись різними видами мовленнєвої діяльності, що виникає або природним шляхом, коли людина пристосовується до певного мовного середовища, або за допомогою спеціального навчального процесу, коли відбувається поглинання деякої сукупності знань, умінь і навичок, які мають забезпечувати ефективний перебіг комунікації. Для навчання потрібен час на засвоєння та опрацювання лексико-граматичного матеріалу, на формування та розвиток навичок аудіювання, читання, усного мовлення та письма, тому самостійна робота з вивчення іноземної мови як на заняттях (аудиторна самостійна робота), так і після занять (позааудиторна самостійна робота) є важливим компонентом навчальної діяльності. У наукових доробках зустрічаються різні тлумачення поняття самостійної роботи. Так, Н. Бойко визначає самостійну роботу як складне педагогічне явище, схоже на систему пов'язаних поміж собою структурних елементів, спрямоване на досягнення певної освітньої мети в умовах відсутності безпосереднього керування та наявності самоуправління [1, с. 9]. І. Шимко, наприклад, вбачає під самостійною роботою сукупність різних видів індивідуальної та колективної діяльності здобувачів вищої освіти в аудиторний і позааудиторний час без прямої настановної участі викладача [5, с. 8]. Н. Ягельська висловлює свою точку зору, відповідно до якої самостійна робота є формою організації навчально-пізнавального процесу, який контролює викладач або сам здобувач вищої освіти, керуючись програмою навчання, на заняттях чи після занять з метою оволодіння професійними знаннями, вміннями і навичками [6, с. 13]. Питання, пов'язані з сутністю та організацією самостійної роботи перебувають у центрі уваги великої кількості науковців. Узагальнюючи різні погляди можна зробити висновок, що самостійна навчальна робота – це дієвий засіб формування пізнавальних здібностей та позитивного відношення до спрямованості на безперервну самоосвіту. Мета самостійної роботи курсантів вбачається у системному і послідовному засвоєнні навчального матеріалу та розвитку самостійності як риси характеру, що конче потрібна сучасному правоохоронцю, який має бути здатним до креативного використання набутих знань у професійній діяльності. Самостійна робота буває фронтальною, груповою та індивідуальною залежно від форми її організації, а також

аудиторною чи позааудиторною, коли мова йдеться про її місце у навчальному процесі. Фронтальна самостійна робота передбачає постановку пізнавального завдання, над яким усі працюють разом, а викладач спрямовує творчу активність і контролює результат. Групова самостійна робота відбувається в групах, де кожен приймає участь у вирішенні пізнавального завдання на засадах співпраці та взаємодопомоги. Сучасна методика кейсів, коли для навчання використовуються реальної життєвої ситуації з наявністю певної проблеми, вбачається доцільною під час фронтальної та групової самостійної роботи в аудиторії. Слід враховувати, що проблема не повинна виходити за рамки іншомовних можливостей курсантів, оскільки її розгляд потребує висловлювання своєї точки зору та висновків, користуючись засобами мови. Кейс-метод створює необхідне мовне середовище і провокує курсантів на іншомовне спілкування, розвиває навички мовленнєвої діяльності та допомагає формувати здатність до професійної комунікації. Індивідуальна форма самостійної роботи вимагає від викладача, спираючись на особистісно-орієнтований підхід, забезпечити кожного курсанта завданнями, які повинні бути підібрані з урахуванням його рівня підготовленості та навчальних можливостей. Курсанти самостійно виконують лексикограматичні вправи, працюють з текстами фахового напрямку та відеоматеріалами, готують доповіді, реферати, презентації, консультуючись з викладачем, якщо виникає потреба. На наш погляд, диференціація збільшує обсяг набутих курсантами знань при менших затратах часу. Самостійна робота безумовно розвиває особистість, розширює можливості світосприйняття й світорозуміння, виховує відповідальність та впевненість у своїх діях, стимулює до самовдосконалення та критичного мислення, а також накопичення знань шляхом творчої пошукової активності з метою подальшого їх використання у професійній діяльності. Варто зазначити, що самостійна позааудиторна робота, будучи логічним продовженням аудиторної, якісно впливає на процес оволодіння іноземною мовою як невід'ємною професійною складовою сучасного правоохоронця, який долучається до різних джерел інформації та комунікує при необхідності з іноземцями. Однак курсанти мають бути здатними і готовими до самостійної роботи, тому під час аудиторних занять вони повинні зрозуміти мету навчальних завдань, послідовність дій, спрямованих на їх виконання, а також важливість навчальних завдань для формування певних вмінь чи компетенцій. Сутність самостійної роботи полягає в тому, щоб навчити курсантів будувати власну стратегію навчання, раціонально використовувати свій час, працювати з інформацією, займатися науково-дослідною роботою. Ефективність самостійної навчальної діяльності здобувачів вищої освіти безпосередньо залежить від їх бажання виконувати навчально-пізнавальні завдання і вміння викладача правильно організувати та систематично контролювати їх самостійну навчальну діяльність. Самостійна робота передбачає існування досить високої

внутрішньої мотивації - прагнення до знань, особистісного самовдосконалення і саморозвитку, накопичення потрібного досвіду. Викладач має демонструвати зацікавленість результатами самостійної роботи курсантів, тому гнучка її організація з використанням інноваційних технологій є важливим підґрунтям якісної навчально-пізнавальної діяльності. Для успішного перебігу самостійної роботи викладач забезпечує курсантів навчально-методичними та інформаційно-довідковими засобами. Безумовно, сучасні комп'ютерні програми, розроблені на основі мультимедійних технологій, значно урізноманітнює форми подачі матеріалу та види завдань, підвищуючи інтенсивність самостійної роботи. За допомогою комп'ютерних програм та Інтернету можливе справжнє занурення в мовне середовище, що надає безліч варіантів для засвоєння термінологічної лексики і граматичних явищ, розвитку діалогічного і монологічного мовлення, та набуття нових знань, умінь і навичок без викладача, але під його керівництвом. Регулярний контроль, перш за все, спрямований на виявлення того, чому курсант зміг навчитися самостійно, а вже після цього здійснюється ретельний аналіз помилок і встановлюються можливі способи їх корекції. Проте, не слід недооцінювати роль самоконтролю, який має поступово перетворюватися у самоаналіз виконаної курсантом самостійної роботи. Для того, щоб мати уявлення про відношення курсантів до самостійної роботи, було проведено анкетування. Майже 97% опитаних вважають, що самостійна робота покращує рівень володіння іноземною мовою. Стосовно часу, який доцільно витрачати на самостійну роботу, то він знаходиться в межах від 1 до 15 годин, але найбільш частотний показник – від 3 до 7 годин на тиждень регулярного навчання. Отримані дані приводять до висновку, що курсанти принаймні усвідомлюють необхідність певної кількості часу для вивчення іноземної мови. Але реально, за результатами анкетування, витрачається від 1 до 3 годин в тиждень на самоосвіту. Це значно менше, ніж визначають за потрібне самі курсанти. Поміж різних видів діяльності, які допомагають самостійному опануванню іншомовною комунікацією, здобувачі вищої освіти переважною більшістю виділяють спілкування з носіями мови та перегляд фільмів. Близько 76% опитаних висловлюють таку думку. Наступними за мірою ефективності йдуть: читання книжок - 48%, виконання інтерактивних вправ - 46%, опрацювання матеріалу підручника - 43%. Останні місця у переліку видів діяльності займають прослуховування аудіокниг (17%) та ведення розмов один з одним іноземною мовою (9%). Насправді ж ситуація виглядає інакше. Здобувачі вищої освіти під час самостійної роботи в основному працюють з підручником, також виконують інтерактивні вправи, щоб краще засвоїти навчальний матеріал, лише зрідка дивляться фільми, при чому здебільшого відбувається візуальний перегляд без мовного осмислення. Художню літературу майже ніхто не читає. Проте респонденти вказали, що прагнуть використовувати усі наявні можливості для ведення діалогу з носіями

мови. Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що самостійна робота є ефективною, коли вона організується й реалізується як цілісна система, яка охоплює всі етапи навчання і, таким чином, обумовлює активізацію навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти. Існує точка зору, що знання, отримані самостійно, шляхом подолання ряду труднощів, засвоюються краще, ніж представлені викладачем у готовому вигляді, адже кожен безпосередньо працює з інформацією, розвиваючи самостійне мислення і набуваючи при цьому практичних навичок та вмінь, необхідних для іншомовної професійної комунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бойко Н. І. Організація самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів в умовах застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Н.І. Бойко – К., 2008. – 23 с.
2. Вишневський О. І. Методика навчання іноземних мов: Навч. посіб. – 2 –ге вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2011. – 206 с.
3. Герасименко Н. О. Дидактичні умови організації самостійної роботи студентів педагогічних університетів в процесі навчання іноземних мов: дис.... канд. пед. наук: 13.00.09 / Н. О. Герасименко. – Кривий Ріг, 2012. – 215 с.
4. Ніколаєва С. Ю. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2015. – 444 с.
5. Шимко І. М. Дидактичні умови організації самостійної навчальної роботи студентів вищих навчальних закладів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. М. Шимко. – Кривий Ріг, 2003. – 20 с.
6. Ягельська Н. В. Методика організації самостійної роботи студентів з англійської мови з використанням професійного мовного портфеля: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2005. – 23 с.